

**HƏKİM İNSANLARDAN ÖZÜNÜ AYIRMAMALI,
ÖZÜNÜ SEVƏN, LAQEYD İNSAN OLMAMALIDIR.**

AKADEMİK ZƏRİFƏ ƏLİYEVA

Görkəmli alim, yüksək insani keyfiyyətlərə malik olan, böyük elmi əsərləri ilə Azərbaycan oftalmologiya elmini yüksəklərə qaldıran akademik Zərifə xanım Əliyevanın əvəzsiz xidmətini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Zərifə Əziz qızı Əliyeva (1923-1985) 1947-ci ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsini bitirdikdən sonra Moskva şəhərində Helmqols adına Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda oftalmologiya üzrə ixtisaslaşma kursu keçmiş, öz əmək fəaliyyətinə 1949-cu ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya İnstitutunda ordinator vəzifəsindən başlamışdır.

Yüksək ixtisaslı oftalmoloq, perspektivli, gələcəkdə əhəmiyyətli elmi əsərlərin müəllifi olacaq, nüfuzlu mütəxəssis, məhz institutun divarları arasında yetişdirilmişdir.

Əsrin 40-50-ci illərində Azərbaycanın bir çox cənub rayonlarının əhalisi arasında traxoma xəstəliyi geniş yayılmışdır. Z.Ə.Əliyeva traxomaya qarşı aparılan bütün işlərdə fəal iştirak edirdi. O, dəfələrlə ona həvalə edilmiş Əlibayramlı rayonunun bir sıra kəndlərinə gedirdi və burada çətinliklərə baxmayaraq, traxomaya qarşı nəzərdə tutulmuş tədbirlər kompleksini inadla yerinə yetirirdi. Bu böyük praktiki iş Zərifə xanım Əliyevanın bir sıra elmi əsərlərinin əsasını yaratmışdır. Zəngin materialın ümumiləşdirilməsi və təhlili 1959-cu ildə Z.Ə.Əliyevanın «Traxomanın sintomisin ilə və ona uyğunlaşdırılmış digər terapeutik üsullarla müalicəsi» namizədlik dissertasiyasının müdafiəsi ilə nəticələnmişdir.

70-ci illərin əvvəllərində Z.Ə.Əliyeva elmi fəaliyyətinin yeni istiqaməti kimi sənaye müəssisələrinin işçilərində görmə üzvünün peşə zərərləri təsiri nəticəsində zədələnmələrinin öyrənilməsi ilə ciddi məşğul olmağa başlamışdır. Miqyaslı klinik və eksperimental tədqiqatların nəticəsində görmə üzvünə peşə zərərləri təsirinin mühüm qanuna uyğunluqlarının aşkar edilməsi mümkün olmuşdur. Bu tədqiqatlar zərərlərin patogen təsirinin biokimyəvi mexanizminin bir çox tərəflərini aydınlaşdırmağa imkan vermişdir və 1976-cı ildə Z.Ə.Əliyeva «Azərbaycanda kimya sənayesinin bəzi müəssisələrində işçilərin görmə üzvünün vəziyyəti» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

1979-cu ildə keçmiş İttifaqda ilk dəfə olaraq akademik Zərifə xanım Əliyevanın şəxsi təşəbbüsü və iştirakı ilə istehsalatla elmin vəhdəti olan Bakı məişət kondisionerləri zavodunda respublika Elmlər Akademiyasının A.İ.Qarayev adına Fiziologiya institutunun peşə patologiyası üzrə problem laboratoriyası yaradılmışdır. Z.Ə.Əliyeva uzun illər ona rəhbərlik göstərmişdir. Burada müxtəlif kimyəvi maddələrin və istehsalat tullantılarının görmə üzvünə və onun əlavə aparatına xroniki təsirinin mexanizmlərinin öyrənilməsi, bu təsirə qarşı profilaktik tədbirlərin işləməsi və tətbiqi ilə əlaqədar Z.Ə.Əliyeva elmin bu sahəsində böyük müvəffəqiyyət qazanmışdır.

Sonralar Z.Ə.Əliyevanın elmi fəaliyyəti Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrası ilə bağlı olmuşdur. Bu dövrdə yaradılmış gözün peşə patologiyasına həsr olunmuş “Şin istehsalında gözün peşə patologiyası”, “Xroniki yod intoksikasiyası şəraitində gözün patologiyası”, “Yod istehsalında gözün peşə xəstəliklərinin profilaktikası”, “Görmə üzvünün peşə xəstəlikləri” adlı monoqrafiyalarına və digər əsərlərinə görə o, dünyanın ən görkəmli alimlərin arasında layiqli yer tutmuşdur.

Peşə xəstəlikləri üzərində aparılmış bir sıra elmi axtarışlara görə Z.Əliyeva SSRİ Elmlər Akademiyası tərəfindən akademik M.İ.Averbax adına mükafatla təltif edilmişdir.

Görmə üzvünün peşə patologiyası problemləri ilə yanaşı Z.Ə.Əliyeva oftalmologiyanın digər aktual istiqamətlərində tədqiqatlar aparırdı. Bu tədqiqatların nəticəsində “Gözün və görmə siniri yolunun yaşla əlaqədar dəyişiklikləri”, “Gözün hidrodinamik sisteminin anatomik və fizioloji xüsusiyyətləri”, “İridodiyagnostika”, “Şəkərli diabet zamanı gözün patologiyası”, “Oftalmologiyanın aktual problemləri”, “Terapevtik oftalmologiya” və başqa monoqrafiyalar çap edilmişdir. Ümumiyyətlə onun 200-qədər elmi işləri, 14 monoqrafiyası və 12 səmərələşdirici təklifləri var idi.

1982-ci ildə Z.Ə.Əliyeva Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun göz xəstəlikləri kafedrasının müdiri vəzifəsinə seçilmişdir. Burada o, bir sıra yüksəkixtisaslı elmi kadrları hazırlamışdır.

Z.Ə.Əliyevanın təcrübi həkimlik işini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Onun iştirakı ilə keçən klinik araşdırmalar, xəstələrin daimi nəzarəti, konsilium və konsultasiyaları gənc həkimlərin təkmilləşdirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Görkəmli alimə və həkimə, tibb elminin və milli səhiyyənin xadiminə xas olan ictimai və vətənpərvər borcunun, yüksək məsuliyyətinin dərinədən dərk edilməsi, işə qarşı yaradıcılıq münasibətlə yanaşması akademik Z.Ə.Əliyevaya yüksək dərəcədə məxsus idi. Akademik Z.Ə.Əliyeva Azərbaycan oftalmologiyasının əsl fədaisi olmuşdur, onun vətən oftalmologiyasının inkişafında qiymətsiz xidmətləri çoxdur, onlardan biri Oftalmologiya İnstitutunun yeni binasının tikintisi haqqında təşəbbüsüdür. Zərifə xanımın sayəsində hələ SSRİ dövründə həmin binanın inşaatı üçün lazım olan vəsait ayrılmışdır və binanın təməli qoyulmuşdur.

Akademik Z.Ə.Əliyeva böyük ictimai işi də aparırdı. O, keçmiş İttifaqın Sülhü müdafiəsi komitəsinin üzvü, Azərbaycan Sülhü müdafiəsi komitəsinin sədr müavini, “Bilik” Ümumittifaq cəmiyyətinin idarə heyətinin üzvü, Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyətinin rəyasət heyətinin üzvü, “Vestnik oftalmologii” jurnalının redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur.

Z.Ə.Əliyevanın əvəzsiz xidmətlərinin etirafı kimi 1983-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının haqqı üzvü seçilməsi, orden və medallarla təltif edilməsi olmuşdur. Ona Azərbaycan Respublikası Əməkdar elm xadimi Fəxri adı verilmişdir, 2001-ci ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutuna akademik Z.Ə.Əliyevanın adı verilmişdir.